

ԶՐՈՅՅ՝ ԳՍՐՆԱՆ ՀԵՏ

Երբ ես ա՛լ գիրկն հասնիմ մահուան,
Գոցեմ աչքերս ընդդէմ լոյսին,
Գարո՛ւն, գարո՛ւն իմ աննքման,
Նարկիզներուդ բոյրը շիրմին՝

Պիտի հոսի՛ պարտեզներէն
Զեփիւռներու շունչըն առկալս
Եւ արեւին շողն համօրէն
Դեռ գրկէ հողն այս կենսութալս:

— Օ՛, ես պիտի խաւարն հագնիմ
Եւ լըռութեան ըմպեմ բաժակ,
Գամբաններուն հաւատարիմ՝
Լըքեմ աստղերն ու ժամանակ...

Դուն մայիսեան նամբով գաղտնի
Պիտի հասնիս, վարդեր գրկած,
Գարո՛ւն, գարո՛ւն իմ պաշտելի,
Երբ ես մեկնա՛ծ բլլամ անդարձ....:

Բայց սիրաբաղձ սիրտ մը տրդու,
Գուցէ մոռցած վարդ ու տերեւ,
Անտեսելով քեզ շէ՛կ գարուն,
Նըշխներո՛ւդ պա՛րը քեքեւ,

Եւ յիշելով երգերս հուրէ՛
Զի՛ս որունէ շիրմէ շիրիմ...
Եւ իմ ըստուերս գինի պարուրէ
Ապրող կեանքի պէս մըտերիմ....:

Իմ մատեանի՛ս գուցէ դիմէ
Սեղմէ գիրքս իր կուրծքին վըրայ...
Քան քու ծաղիկդ՝ Գարո՛ւն մեղրէ,
Գուցէ սիրերգս քա՛ղցր իրեն գայ....:

ՄԱՌԻ ԱՌՄԱՃԵԱՆ

ՏԱՌԱՊԱՆՔ՝ Ի ՏԵՍ ԳՍՐՆԱՆ

Այնքան ատեն, Գարո՛ւն, որ ներկայ ես ու կա՛ս
Օդին մէջ եւ ջուրին
Արտեր ու անտառներ շունչով քու վաղահաս՝
Օդին մէջ եւ ջուրին,

Ճիւղերու մէջ դալար՝ բոյներ՝ յոյսի պէս խոր՝
Կ'օրօրուին ու կ'երգեն.
Մինչ բոյրերու, լոյսի կ'անցնի հոսանքն հրգոր՝
Պարտեզներու գիրկէն:

Կապոյտ երկինքն անամպ, ծովի նման լայնցած,
Ու ջերմութեամբ քրքռուն՝
Լի է խոստումներով, տենչանքներով արծարծ
Եւ անձկութեամբ քափուն....:

Ո՞ր անհամբեր մրմունջն հրաբորբ կուրծքէն փրքած,
Մոռցա՛ծ ձմեռն արդէն,
Թռչունին հետ արբշիռ, երազանքով յորդած
Կը քեւածէ նորէն....:

Կարելի՞ է սակայն, Գարո՛ւն իմ, անյագուրդ՝
Վերադառնալ կրկին
Անհոգ ու սիրատենչ, այրող քու ժամերուդ
Նգերագե՛ղ գրկին....:

Եթէ նոյնիսկ բացուին, սիրուն ու աչքերն անգուպ
Նրազի մ'անձանօր՝
Պիտի մեկնի՛ս քողած միա՛յն մոլսիր ու բուխայ՝
Շրթներու վրայ ցաւոտ....:

Յանդգնութիւն, պայքար, մափառումներ, գրքոհ՝
Էութիւնդ եւ անմահ.
Արշաւանքներդ արի, կ'արհամարհեն անդոհ,
Վախ, ընկրկում ու մահ...

Գարո՛ւն, Գարո՛ւն, անցի՛ր պատուհանէս, սիրտըս,
Ըսպատումդ է ի գո՛ւր...
Ի՞նչպէս մոռնալ — աւա՛ղ — անցեալ տարուայ խոր վերքս
Որ դեռ կ'այրի՛ գերդ հուր....:

Ի՞նչպէս անտեսել այդ, ո՛վ հրմայիչ Գարուն,
Մորմոհումներն անցեալ,
Յետոյ խօս ու գինով, անխոհեմ ու ցնծուն,
Նըւիրումով շքաւյլ՝

Կրկի՛ն նետուիլ, սուգուի՛լ սիրոյ ծովուն մէջ բաց:
— Բայց միշտ բոյրը վարդէն,
Ակը՝ ժայռին ծոցէն, շողն՝ արեւէն փրթած
Յաւէ՛տ հատնումներ չե՞ն...:

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

ՀԱՄԵՄՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՅ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐ

ՎԵՆԵՏԿՈՅ ՄԷՋ. 1955, ՍԵՊՏ. 25-30

Համեմատական գրականութիւններու գանադան բեմերը եւրոպական երկիրներու՝ այս տարի համախմբուեցան Վենետիկ, չարաթ մը ամբողջ բանախօսութիւններու շարք մը նուիրելով Վենետիկը արդի գրականութիւններու մէջ ընդհանուր նիւթին շուրջ:

Սորպոնի Ուսուցչապետը Համեմատական գրականութիւններու բեմին՝ Փրոֆ. Ժան Մարի-Գարրէ ծանր հիւանդութեան մը պատճառաւ չէր կրցած նախագահել: Նախագահութիւնը տրուած էր այս համաժողովին Քարլոյ Փէլլէրինի-ի, Ֆիբէնցէի համալսարանի ուսուցչապետին, որ իր կարգին մաս կը կազմէ Համեմատական Գրականութեան Ընկերութեան, եւ որ կը հրատարակէ «Rivista di letteratura moderne e comparate» պարբերաթերթը:

Համաժողովին կազմակերպութեան ուղին էր Սորպոնի փրոֆէսոր հայազգի Շարլը Տէտէեան: Վեց օր տեւեցին նիստերը՝ Ս. Գէորգ կղզին Չինիի անունով հաստատուած Մշակութային եւ Քաղաքա-

կրթական Միջազգային Կեդրոնին մէջ:

Կը մասնակցէին շուրջ տասնհինգ ազգերու գրականութեան ներկայացուցիչներ: Անոնք, մին տարբեր միւսէն, քննեցին, լուսարանեցին Ազրիականի չքնադ գշտոյին ազդեցութիւնը իրենց գրադէտներուն եւ բանաստեղծներուն վրայ, ցոյց տալով թէ ի՞նչպէս Վենետիկը ապրած է անոնց մէջ, ներդրած, հրապուրած, խանդավառած եւ մղած ստեղծելու գրական մեծութիւններ: Անգլիական, Փրանսական, գերմանական, իտալական, լեհական, ռուսական, պելճիքական, սլոնիական, ռումէն, տանիական, աւստրիական, յունական, սերպ-խորուաթական գրականութիւնները կարծես կը մրցէին վենետիկեան գեղարուեստին, բնութեան եւ մանաւանդ եղականութեան դովըր ընելու: Պայրն մը, Մօրրիս Պարէս մը, Միցլէ-Վիլէ մը, Ալեքսանդր Պլոք եւ Կոմիլե մը, Հիտթէն մը, Սթանտալ մը, Ժորժ Սան մը, իրարու ետեւէն անցան մեր աչքին եւ երեւակայութեան առջեւէն՝ իրենց գործերով, իրենց կրած ներշնչումներով, իրենց զգայնու-

զգայնութիւններով եւ ստեղծագործութիւններով, ըրողն ալ շունչ մը, հեւք մը բերելով իրենց հետ յաւերժական դիցուն՝ Վենետիկէն:

Ս. Ղազար բացակայ չէր այս համաժողովին մէջ: Նիստերէն ոմանց ներկայ էր Միաբանութեանս ղրուխ՝ Գերայ. Սրապիոն Վ. Ուլուհոճեան. ու մանաւանդ այն նիստին՝ ուր խօսք կ'առնէր նաեւ մին մեր վարդապետներէն՝ նիւթ ունենալով Պայրն Ս. Ղազարու մէջ: Համաժողովի անդամները այցելեցին նաեւ անդլիացի քերթողին յիշատակով եւս անուանի դարձած Ս. Ղազարը, իբրեւ մշակութային կեդրոն մը հայ ազգին:

Նիստերու փակումէն առաջ Ընկերակցութեան անդամները խմբուեցան Քաթոլարիի համալսարանի սրահներէն մէկուն մէջ քննելու իրենց գործունէութեան արդիւնքը, եւ նոր ծրագիրներ մշակելու եւ յաջորդ համաժողովին տեղը որոշելու: Գրեթէ միաձայն հաւանութեամբ սահմանուեցաւ չորրորդ համաժողովին տեղը՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ, դոմարիի երեք տարի վերջ:

Փակման խօսքը տրուած էր Փրոֆ. Շարլը Տէտէեանին, որ խմաստուն եւ սրբամիտ ակնարկութիւններով եւ համառօտամիտութեամբ նիւթերու՝ եղրակացուց պըտուղը կատարուած բանախօսութիւններուն: Շեշտեց անհրաժեշտութիւնը գրական մարդին մէջ համեմատական ուսումնարան, ազգերու եղբայրացութեան մէկ ուրիշ երեսը ցոյց տալով նաեւ գրական արտադրութիւններու մէջ:

Գեղեցիկը եւ ճշմարիտ արուեստը չունին երբեք հայրենիք: Համաշխարհային Ժառանգութիւն է այն ամէն գրական գործ, ուր կը բարախէ մարդկային սրտի վրած, ուր կը փորձէ հուսկ կանութիւնը ա՛յդ է որ կը փորձէ հուսկ փաստել բազմատական քննութիւններու երկար ցուցմունքներէն վերջ: Անշուշտ

տարբեր չափանիշներ, տարբեր ըմբռնումներ, տարբեր արժէքներ կը յայտնուին դէմքերու եւ գործերու ուսումնասիրութեան մէջ. բայց ատոնք անպամ մը եւս կը շեշտեն կարծես, գրական ազդեցութիւններու եւ փոխանցումներու ընդմէջէն, որ նոյն է մարդկային սիրտը, նոյն են զգացումները, մարդն ու աշխարհը քննող մտքին սահմանները: Համեմատական ուսումնարան կը ծառայէ միանգամայն բիւրեղացնելու գեղեցիկին բմբուրնումը: Եթէ զանազան մտքեր եւ սրտեր կը շօշափեն միեւնոյն նիւթերը, դիւրին կ'ըլլայ ալլեւս քննողին համար՝ տեսնել թէ ինչո՞վ անոնք կը տարբերին եւ ինչո՞վ կը միանան, եւ ինչո՞վ գեղեցիկի մոգութիւնն ունին:

Հ. ՄԵՍՐՈՊ ԺԱՆԱՇԵԱՆ

★ ★ ★

Ուրախ ենք ծանուցանելու որ վերոյիշեալ Համաժողովին մասնակցող Միթթարեան վարդապետը, է նոյնինքն Հ. Մեսրոպ Վրդ. Ժանաշեան, անդամ Association Internationale de Littérature Comparée-ի: Բանախօսութիւնը՝ որու մասին յատուկ գնահատանքով խօսեցաւ տեղական մամուլը եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Համաժողովին անդամներուն մէջ, իբր նիւթ ունէր «Լորտ Պայրն» Ս. Ղազարու մէջ: Ամփոփ ու կուս էջերով՝ ան կ'ողբկոչէր Պայրնի եւ Միթթարեան Հայրերու յարաբերութիւնները, կ'ուրուողէր Պայրնի հայադիտական աշխատանքն ու թարգմանութիւնները, կը շեշտէր «Պանդխտութիւն Զայլտ Հարոյտ»ի Դ. Երզնի յօդուածը Ս. Ղազարու «Զիթենեաց ըլուր»ին վրայ, կը յիշատակէր 1924ի Բազմավեպ-ի Բացառիկը՝ ի պատիւ Պայրնի մահուան հորիւրամեակի յօրելանին. եւ հուսկ, Պայրնի գործերուն հայերէն թարգմանութիւնները ներկայացնելէ յետոյ, վեր կը հանէր Պայրնի հետքերը մեր արդի գրականութեան մէջ, վերլուծելով Սմբատ Շահադիկի «Լեւոնի վիշապ» եւ Ռուբին Որբերեանի «Միանքներ» քերթումները: Հ. Մ. Ժանաշեանի այս համալից ուսումնասիրութիւնը լոյս պիտի տեսնէ Համաժողովի գործերու շարքին. հաւանօքն առանձին պրակով ալ հրատարակուի:

Հ. Ն. ՏԵՐ ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ